

THE SUPREME COURT AND THE ATTITUDINAL MODEL REVISITED

Kitap İncelemesi

İlknur Rabia TÜRKÖLMEZ*

Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesi kararları çoğu zaman toplumsal ve siyasal tartışmaların odağında yer alır. Mahkemelerin kararlarının doğruluğunun yanı sıra tarafsız olup olmadığı da tartışılmaktadır. Bu tartışmalara yol açan yargıçların kararları, akademik camiada önceleri örgütsel ve yasal süreçler üzerinden incelenmiştir. Yaşanan tartışmaların artmasıyla zamanla dikkatler kararları veren yargıçların kişisel özelliklerine çevrilmiş ve birey olarak yargıçların incelenmesi gerektiği fark edilmiştir. Özellikle davranışçı bakış açısına sahip siyaset ve sosyal bilimciler yargıç davranışı ve yargıç tutumu gibi kavramlarla çalışmalar yapmaya başlamışlardır.

Michigan Üniversitesi'nden emekli Profesör Harold J. Spaeth ve Stony Brook Üniversitesi'nden Jeffrey A. Segal de yargısal karar verme, yargıç davranışı ve yargıç tutumu gibi alanlarda öne çıkan ve çok sayıda atıf alan akademisyenlerdendir. Segal ve Spaeth'in kaleme aldığı bu eser¹ ilk olarak 2002 yılında daha sonra da 2004 ve 2005 yıllarında basılmış, 11 bölümden oluşan 459 sayfalık bir kitaptır. Segal ve Spaeth bu kitabı, Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi (Supreme Court) ve mahkemede görevli yargıçlar ile ilgili karar verme süreçlerini, tutumsal bir bakış açısıyla ve Yüksek Mahkemenin kişisel kararlar verdiği hipotezini sorgulayan bir şekilde bilimsel analiz yapmak amacıyla kaleme almışlardır. Analizlerinde mahkemelerin karar verme süreçlerini incelerken; Yasal Model, Tutumsal Model ve Rasyonel Tercih Modeli olmak üzere üç temel yaklaşımdan faydalanmışlardır. Bu yaklaşımları eleştirel bir bakış

İncelemenin Geliş Tarihi: 20.03.2019

İncelemenin Kabul Tarihi: 20.03.2019 (Hakemsizdir)

* Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi. E-Posta: isirakaya@sakarya.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7546-5094

¹ SEGAL, Jeffrey A. / SPAETH, Harold J., **The Supreme Court and the Attitudinal Model Revisited**, Cambridge University Press, 2005. ISBN: 0-521-78971-0

açısıyla, dava örnekleri üzerinden ele alırken aynı zamanda etkili ve etkisiz yanlarını ortaya koymuşlardır.

Kitabın giriş kısmı olan “Introduction: Supreme Court Policy Making” başlığı altında Mahkeme hakkındaki genel işleyiş, atamalar, mahkemenin politika yapım süreci anlatarak söz konusu süreç ve süreçteki sıkıntıları değerlendirmişlerdir. Mahkemenin politika yapımına ek olarak, Mahkeme politikaları ile ülkenin politika yapım süreçlerinin ilişkisi inceleyerek Mahkemenin ülke politikalarındaki konumuna bakarak da üyelerin politik karar verdiği ve politik kararların yasa yapımını etkilediğini de örnekler üzerinden ortaya koymuşlardır.

İkinci ve üçüncü bölümde kitabın teorik arka planını oluşturan Karar Verme Modelleri açıklanmıştır. “Models of Decision Making: The Legal Model” başlığını taşıyan ikinci bölümde ilk olarak ‘model’ kavramı üzerinde durmuşlardır. Onlara göre, fen bilimlerinde ya da doğada bir formül açıklama yapmaya yeterliyken, gerçek dünya daha anlaşılabilir yapıdadır. İnsan davranışının karmaşıklığı, bir kararın neden ve sonuçlarının çabuk unutulması ve tek bir örnek olayın genellemeye yetmemesi sebebiyle örnek olay incelemesinin yerine modelleme tercih edilerek davranışın en geniş şekilde anlaşılması sağlanabilir. Gerçeği açıklamayı kolaylaştıran modelleme, çeşitli faktörleri ele alarak genelleme yapmaya çalışmaktadır. Modelin yaptığı açıklama sonucun karmaşıklığı arttıkça yetersiz kalabilir ancak değişkenleri ele alarak en iyi açıklamayı yine modellemeler yapacaktır.²

Model kavramını açıklayan yazarlar devam eden başlıklarda ilk karar verme modeli olan Yasal Modeli tanımlamışlardır. Kısaca, yargıçların karar verirken sadece anayasa, yasalar ve içtihatlarla dayandığı görüşünü savunan Yasal Modelin savunucularını ve bu konudaki önemli literatürü de bu başlık altında özetlemişlerdir. Yasal model literatürüne eleştirel bir gözle yaklaşan Segal ve Spaeth, yargıçların sadece yasal düzenleme ve içtihatlarla bakarak karar vermelerinin mümkün olmadığını, hukuk boşluğu olan durumlarda kendi yorum ve tecrübelerini kullanarak sonuca gittiklerini ve farkında olsunlar ya da olmasınlar bireysel tercihler yaptıklarını, bu nedenle de yasal

² SEGAL / SPEATH, 2005, s. 45-47.

modeli tercih etmediklerini somut örnekler üzerinden ayrıntılı olarak ortaya koymuşlardır.

Üçüncü bölümde ise “Models of Decision Making: The Attitudinal model and Rational Choice Models” başlığı altında, yargısal karar vermenin diğer iki modeli olan Tutumsal Model ve Rasyonel Tercih Modelleri tanımlamışlardır. Bunlardan Tutumsal Model, yargıçların kişisel tutumlarına dayanarak karar verdiğini, Rasyonel Tercih Modeli ise, yargıçların kişisel tutumları yanında durum ve sonuçlardan elde edilecek fayda ve çıkarlara da dikkat ederek karar verdiklerini savunmaktadır. Tanımlamalar yapılırken ikinci bölümde Yasal Modele getirilen eleştirilerin diğer iki modelde neden gündeme gelmediği de dava örnekleri üzerinden ortaya koymuşlardır.

Kitabın dördüncü bölümü “A Political History of The Supreme Court”, başlığı altında ilk bölümde özetlenen Mahkeme hakkındaki genel bilgileri tarihsel boyutuyla daha geniş bir şekilde ele almaktadır. Bu bölümde Yüksek Mahkemenin siyasi tarihi, kuruluştan 2000 yılına kadar geçirdiği aşamalarla, siyasi olarak değişen yapısı ve duruşu anlatmaktadır. Süreç incelenirken, Mahkemenin 1936-2000 yılları arasında verdiği kararlardan faydalanarak kuvvetlerin dağılımı, konusunda konumu tespit edilmiştir.

“Staffing The Court” adlı beşinci bölümde yazarlar, dördüncü bölümde ele alınan genel yapı daraltılarak, mahkeme personelinin daha ayrıntılı incelemişlerdir. Üyelerin adaylık süreci ve adaylığı etkileyen faktörler, üyelerin atanması, görev süresi, atanma kriterleri, atayan başkanlar gibi süreçleri açıklarken, üyelerle ilgili sayısal verileri (üye sayısı, üye seçiminde kullanılan oylar, vb.) ortaya koymuşlardır. Adayların belirlenmesi sürecini etkileyen faktörler olarak; partililik ve ideoloji, siyasal çevre, deneyimler, bölge, din-ırk-cinsiyet, arkadaşlık ve patronaj, son olarak da başkanın açıkladığı tercihleri değerlendirmişlerdir. Adayların seçiminde Senatonun tutumunu analiz etmek için ise daha önce seçilemeyen adaylardan bazılarını incelemişlerdir.

Altıncı bölümde “Getting into Court” başlığı altında yargıçların atanmasından sonraki süreci incelerken, hangi davaya kimin bakacağı, kararların nasıl verildiği ve kararlarda hangi faktörlerin etkili olduğunu, dava örnekleri ve sayısal verilerden faydalanarak açıklamışlardır. Mahkemede, ilk incelemeden geçen başvurular sonrasında davayı görüşmeye gerek olup olmadığına bakılarak karar aşamasına geçirilmektedir. Bu

bölümde, karar verme süreci adım adım ayrıntılı şekilde anlatmışlardır. Süreci daha anlaşılır kılmak için başvuru sayıları, reddedilen davaların sayıları ve yargıçların son aşamadaki karar analizlerinden faydalanmışlardır.

Yedinci ve sekizinci bölümlerde, “Decisions on the Merit: Legal Model” ve “Decisions on the Merit: The Attitudinal model and Rational Choice Models” başlıkları altında, ikinci ve üçüncü bölümde teorik olarak ele alınan modellerin; davalar, dava sonuçları ve davada görev alan yargıçlarla ilgili kişisel veriler (yaş, cinsiyet, etnik köken vs.) kullanılarak karşılaştırılmıştır. Bu sayede daha derinlemesine ele alınan karar verme modelleri, literatür eleştirisinin bir adım ötesinde tartışılmıştır. Yedinci bölümde, Yasal Modelin esas aldığı anayasa, yasalar ve içtihat kararlarının etkisi, örnek alınan davalardaki yargıçların kararlarında nasıl ve ne kadar yönlendirici olduğu incelenmiştir. Yaptıkları analizler sonunda ise Segal ve Spaeth, yargıçların sadece yukarıda bahsedilen yasal dayanakları kullanarak karar verdiklerini gösteren bir kanıt olmadığını tespit etmişlerdir. Sekizinci bölümde ise yaptıkları tespiti, yargıçların ‘kişisel’ kararlar verdiğini gösteren kanıtlarla desteklemişlerdir. 1962-1998 arası 217 kararın analizinin yapıldığı bölümde kararların sonuçları liberal- muhafazakar, bireyi koruyan-şirketi koruyan, gibi kategorilere ayırarak yüzde dağılımları hesaplamış ve çıkan sonuçlarla yargıçların tutumları belirlemeye çalışmışlardır. Nihai sonuç olarak ise Mahkemenin karar vermesini belli bir formülle şekillendirmeye çalışmışlardır.³

Dokuzuncu bölüm “Opinion Assignment and Opinion Coalitions” başlığı altında, yedinci ve sekizinci bölümde bireyler üzerinden incelenen karar vermenin, diğer yüzü olan bir komite ya da komisyon halinde karar verme süreci ele alınmıştır. Bir grup olarak karar veren yargıçların birbirine olan etkisi kararların gerekçeleri ve karşı oyların gerekçeleri incelenerek analiz edilmiştir. Analizlerle bir davaya karşı yargıçların nasıl bir tutum sergileyecekleri ve hangi ihtimaller dahilinde bir karar alacaklarının öngörülür olup olamayacağı şekillendirilmiştir.

Onuncu bölümde, “The Supreme Court and Constitutional Democracy” adı altında, Anayasanın koruyucusu olarak konumlandırılan Yüksek Mahkemenin birinci ve dördüncü bölümde genel olarak ortaya konulan politik tarafı ve ülke yönetimine etkisi

³ Formül ayrıntıları için bkz. (SEGAL / SPEATH, 2005, s. 335, 342)

yeniden ele alınmıştır. Bu bölüme kadar incelenen literatür ve dava örnekleri de katılarak federal sistem, kuvvetler ayrılığı, yönetim ve mahkeme ilişkisi açısından nasıl bir öneme sahip olduğu gösterilmiştir.

Sonuç kısmı olan onbirinci bölümde ise, kitabın genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve aktivist kararlar verebilen Mahkemenin zaman zaman yasamaya zaman zaman da yürütmeye karşı sergilediği duruş özetlenmiştir. Kitabın ana fikri olan yargıçların farkında olsalar da olmasalar da karar verirken kişisel tercihler yaptığı ve bu tercihlerinin de arkasında tutumları ya da çıkarlarının olduğu bir kez daha vurgulanmıştır. Son olarak ise yargıçlarla ilgili, liberal bir yargıç bir karara ‘evet’ diyecekken muhafazakar üyelerin de evet dediğini gördüğünde kararı nasıl etkilenir oyu ‘hayır’a çevrilir mi, kararda orta noktada duran ve oyunun sonucu belirleyeceğini bilen yargıç pazarlık hakkını kullanır mı ve bu pazarlık kararı nasıl etkiler gibi somut sorularla incelenmesi gereken çok fazla değişken olduğunu ve modellerin farklı şekillerde de sorgulanabileceğini belirterek bundan sonraki çalışmaların da önünü açmaktadır.

Yukarıda özetlenen eser, Segal ve Speath’ın 1993 yılında basılan ‘The Supreme Court and Attitudinal Model’ kitabının gözden geçirilerek düzeltme ve eklemeler yapılarak yeniden basılmış halidir. Kitabın son halinin önsözünde de yaptıkları değişimi ve nedenlerini açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. Bu kitapta farklı olan ilk nokta Mahkemede Tutumsal Modelin yanında Rasyonel Tercih Modelinin desteğinin artması ve bu modelin önemini vurgulayan literatürün gelişmesi⁴ olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı olan diğer nokta ise, yasal model verilerinin test edebilirliğinin artması ve ilk kitaptaki verilere gelen eleştiriler dolayısıyla daha fazla veriye yer verilmiş olmasıdır. Bu iki önemli değişim nedeniyle de ikinci kitaba ‘Revisited’ kelimesini de eklemişlerdir.

Segal ve Spaeth’in eseri karar verme modellerini ayrıntılı şekilde açıklayan önemli bir kitap olmasının yanında yaptığı nitel analizlerle de literatüre hem teorik hem de metodolojik açıdan katkı sağlamıştır. Ayrıca, Yüksek Mahkemenin örgütsel yapısı,

⁴ Söz konusu literatür için bkz. EPSTEIN, Lee / KNIGHT Jack, **The Choices Justices Make**, Sage,1997.

üyeler hakkındaki veriler ve analizleri ile bir kılavuz kitap özelliği de taşımaktadır. ABD’de ve Avrupa’da özellikle yargısal karar verme alanında başucu kitabı niteliği taşıyan ve 3000’den fazla atıf alan eserin, Türkiye’de aldığı atıf sayısı 10’a bile ulaşmamaktadır. Bunun en önemli nedenin ise Türkiye’de yargısal karar verme ve karar verme modelleri hakkında literatürde boşluk olması gösterilebilir. Bu alandaki boşluğun görülmesi ve yeni çalışmaların başlaması nedeniyle Segal ve Spaeth’in kitabı 2005 basımı olmasına rağmen güncelliğini koruyan ve bundan sonra da daha fazla okunacağı düşünülen bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.